waar libellen zijn, pleegt men wel vaker het licht, of liever, een lamp, tegemoet te vliegen. Hoe dit zij, ook wijzelf hebben 't op prijs gesteld, zoo spoedig mogelijk van dit werk een aankondiging te geven, nu, terwijl het nog „deze tijd" is. Een ongezochte ontmoeting, die we deze week met den schrijver mochten hebben, bood de gelegenheid, hem te vragen, zelf iets over zijn werk te zeggen. We zijn dankbaar voor de aanvaarding van dit verzoek; zie verder „Boek van de Week".

Het is goed, dat het boek van Rudolf van Reest Dr Colijn laat zien, zóó, als hij met *„onze menschen"* verbonden is, en moet zijn, in het geloof. Misschien is het een gevaar, niet van Dr Colijn, maar van de periode, die we samen doorleven, dat er tusschen hem en ons, tusschen hem en zijn naaste omgeving, te weinig concrete verschilpunten aan den dag komen; hetgeen zou kúnnen wijzen op een wel warm-loopen voor den „sterken man", maar met een tekort aan echt discipelschap onzerzijds. De caricatuur van „De Notenkraker" (30—3—1912, zie Dr A. Kuyper in de caricatuur, bl. 92) citeerde een kwart-eeuw geleden de woorden van Dr Kuyper: „juist omdat we niet op contract vereend, maar alleen door het „Pro Rege" saamgebracht zijn, botst het... zoo vaak op concrete punten". Onder ons is de diepe zin van deze woorden wel eens wat al te vaak vergeten. En dat dit geen teeken van gezondheid is, wordt met een grapje over „latijn schrijven" niet ongedaan gemaakt. We hebben te weinig Kuyperianen, die v l a k n a a s t z i c h concrete botsingen kunnen beleven vanwege het „Pro Rege". En sommige epigonen adviseeren juist tégen dezen Kuyperiaanschen geloofsmoed. We zijn in een kwart-eeuw wèl wat verzwakt in het gebeente.

En mede daarom — gelijk om nog zeer veel andere redenen — juich ik het toe, dat in deze drukke verkiezingsdagen het boek van Rudolf van Reest weer het Kind der Afscheiding ons laat zien. Tot de lezing van dit prettig geschreven en frisch geïllustreerde werk wek ik hartelijk op. Ik weet, dat lezing van dit werk hen, die „Pro Rege" stemmen (en die ondanks Haitjema en Miskotte nog gelooven dat zóó iets m o g e l i j k is), zal versterken in de warmte, waarmee zij no. 1 van lijst 3, Dr H. Colijn, hun stem geven.

Een artikeltje voor „K è r k e l i j k Leven"? Ja zeker, want het gaat in deze dagen van C.D.U.-ers en N.S.B.-ers en andere tegenstanders o.a. om het mogen blijven leiden van „een stil en gerust leven" onder onze overheid.

K. S.

De aanval gestaakt?

„De Rotterdammer" van 8 Mei j.l. bracht volgend bericht:

> Naar wij van meer dan één zijde vernemen; hebben curatoren van de Vrije Universiteit een ernstig onderhoud gehad met de hoogleeraren, die betrokken zijn in de wrijvingen en disputen der laatste maanden. Een der gevolgen van dit onderhoud zal zijn, dat de publicatie van brochures, welke de spanningen kunnen verhoogen, stopgezet wordt.

Tot het nemen van conclusies geeft dit bericht vooralsnog geen recht. Een officieel communiqué is het blijkbaar niet. We zullen dus maar afwachten. Mocht er mee bedoeld zijn, dat de uitgave der reeks „Dreigende Deformatie" wordt gestaakt, dan zullen we ons daarover verblijden, en in afwachting van de komende dingen onze bespreking van de onderwerpen, die er mee samenhangen, stopzetten, natuurlijk onder voorbehoud. We zullen daarom ook onze bezwaren tegen Prof. Hepps eigen opvatting van Christus' menschelijke natuur, welke opvatting ons niet te handhaven schijnt, niet bespreken, tenzij het om andere redenen wenschelijk mocht blijken; immers, de geschiedenis is nog niet uit. Maar met genoegen zullen we tot den vrede meewerken; niet omdat we bang zijn voor polemiek, doch omdat we al genoeg narigheid hebben beleefd van polemiek, die de problemen verwringt en de misverstanden, waaruit ze zelf geboren is, slechts helpt vergrooten.

Wel meen ik, dat de gang van zaken een krachtige rechtvaardiging van de oppositie tegen het acute (en althans in „De Heraut" thans reeds weer gestaakte) polemiseeren van de Professoren Kuyper en Hepp beteekent. En een oorzaak van nadenken voor „Om Sions wil" en andere toeschouwers bij het synodale debat. En daarover verblijden we ons, zonder inmiddels in slaap te vallen.

K. S.

Een Roomsche stem.

Het gebeurt vaker, dat Ds Kersten en „Rome" het zeer eens zijn.

Wie heeft niet aan een merkwaardige overeenkomst tusschen dezen papenhater en zijn voortdurende tegenstanders gedacht, toen hij het geestig concept van den heer N. Baas der Kerstenlaansche grondwet las, met dezen aanhef:

> „Wij Wilhelmina, enz. enz.
> Onzen Minister en de Synode der Gereformeerde gemeenten gehoord,
> hebben goedgevonden en verstaan..."

Het is niet onbekend, dat Ds Kersten het door Prof. Hepp als „afwijkend" gesignaleerd „gevoelen" onder ons heeft betiteld voor zijn lezers met het groote woord: „heidendom in de Gereformeerde Kerken".

Er heeft een Roomsche stem geklonken, die niet eens zoo heel veel verschilt in haar beoordeeling van wat Ds Kersten daarmee zoo kwam te zeggen over de polemiek onder ons over de ziel, haar voortbestaan, onsterfelijkheid en substantialiteit. Men lette vooral op den laatsten zin van het volgend citaat.

Dit citaat is ontleend aan het R.-K. apologetisch maandschrift „Het Schild", onder redactie van Prof. J. P. Veraart te Rotterdam. In de vragenrubriek schrijft de redactie naar aanleiding van een vraag van een lezer het volgende:

> „U stuurde mij een knipsel uit de „Provinciale Drentsche Asser-Courant" van 10 Febr. 1937. Onder de rubriek „Kerk en Schoolnieuws" stonden daar eenige stellingen over het wezen der ziel, geuit door eenige gereformeerde voormannen. In een brochure van Prof. Dr V. Hepp, hoogleeraar in de dogmatiek aan de Vrije Universiteit, werd een samenvatting van die vreemde denkbeelden gegeven. Ik heb mijn oogen driemaal uitgewreven toen ik die stellingen las. Ook elders zag ik ze in een niet-katholieke courant. Nog kort geleden zijn de Gereformeerden met de wijsbegeerte begonnen, welk terrein vroeger vrijwel bij hen brnak lag. Eerlijk gezegd, meen ik, dat de philosofische kolder hun in het hoofd is geslagen. Stellingen als: de ziel is sterfelijk; de ziel heeft geen substantiëel bestaan; de ziel is hetzelfde als het lichaam, alleen legt „ziel" den nadruk op de ademhaling, het leven; het christendom, ook de gereformeerde theologie, heeft tot nog toe vrijwel geheel in dwaling geleefd enz., enz., zijn verbijsterend, én voor den wijsgeer én voor den theoloog. Van al de door u geciteerde stellingen is er geen een bij, die waar is. Ik vraag me af, hoe zoo iets mogelijk is? Laten die gereformeerde, wijsgeerig totaal ontspoorde broeders eens de zielkunde van Sint Thomas gaan bestudeeren; anders raken ze én wijsgeerig én theologisch totaal *den rechten weg kwijt. Zou het totaal* gebrek aan philosophische scholing en hun niet wortelen in een wijsgeerige traditie, hier wellicht de oorzaken zijn van deze grove dwalingen? Ik ben het geheel met Prof. Dr H. H. Kuyper eens in zijn radicale afwijzing dezer enormiteiten en met zijn verklaring, dat deze gevoelens met Schrift en belijdenis strijden. *En ik voeg er bij:* ook strijden *met een gezonde psy*chologie. Dr Kuyper zegt: „dat de toestand ernstig is, veel ernstiger dan menigeen vermoeden óf erkennen wil". Mogen onze gereformeerde broeders van de schromelijke dwalingen huns weegs terugkeeren. Op de bijzonderheden ga ik niet verder in, maar ik herhaal, dat ik nauwelijks begrijp, hoe zulke dwalingen bij *hen* mogelijk waren. Uit vele *hunner* onwijsgeerige zielkundige stellingen spreekt een plat en reeds lang verouderd materialisme."

Blijkbaar weet de schrijver van de wijsbegeerte der wetsidee vrij wat minder dan verscheidene andere Roomschen, die zich indertijd door onder hen ter zake bevoegden hebben laten voorlichten over het optreden dezer filosofie. Het schijnt, dat hij zijn kennis van het „afwijkend gevoelen" enkel en alleen ontleend heeft aan wat de „Asser Courant" en een ander dagblad van hier of daar hebben overgenomen uit de tweede brochure van Prof. Hepp.

Het kon wel eens zijn, dat het boven weergegeven knipsel uit „Het Schild", door onze pers begint te wandelen. Daarom verdient het wellicht aanbeveling om een kantteekening te maken bij de verachtelijke opmerkingen over het wetenschappelijk peil onzer nieuwere calvinistische wijsbegeerte.

Laat die kantteekening mogen bestaan in een tweetal andere citaten uit de twee groote Roomsch-Katholieke dagbladen.

Van de hand van Prof. Sassen is in „De Maasbode" van 14 April 1936, Avondbl., rubriek Wetenschappen, te lezen:

> „Het verschijnen van dit nieuwe tijdschrift („Philosofia Reformata", orgaan van de vereeniging voor calvinistische wijsbegeerte, S.), waarvan met twee hoogleeraren van de Vrije Universiteit twee (tegenwoordig drie, S.) buitenlandsche Calvinisten de redactie vormen, is een verheugend teeken van den bloei van het wijsgeerig leven in Nederland. Ook aan den Thomist, wien door de jongste disputen het vraagstuk van de „Christelijke philosophie" opnieuw bewust is geworden, zal dit orgaan eener wijsbegeerte, die zich in feite buigt voor het positieve onderricht van het Woord Gods, welkom zijn, al wijkt zijn opvatting omtrent de verhouding van geloof en rede, openbaring en wijsgeerig denken, van de hier verkondigde sterk af.
>
> Prof. Dooyeweerd, die aan de jonge philosophische richting door zijn tweedeelig werk (inmiddels tot een driedelig uitgedijd, S.) „De Wijsbegeerte der Wetsidee" haar naam en tesamen met zijn collega Vollenhoven haar inhoud heeft gegeven, stelt in dit eerste nummer een principiëel program op. Tegen de grondstellingen van dit program: „Het wijsgeerig theoretisch denken is onzelfgenoegzaam op zijn eigen gebied" en „het vaste uitgangspunt, dat wijsgeerig denken eerst mogelijk maakt, is boven dit denken zelf in de Openbaring te zoeken", zal de Thomist bezwaar blijven maken. Hij zal echter niet mogen nalaten kennis te nemen van deze beschouwingen, die m.i. ten aanzien van het Calvinisme de eenig mogelijke consequentie vormen"."

„De Tijd" van 7 Mei 1936 gaf een artikel van meer dan een kolom. Daaraan ontleenen we:

> „Wij vestigen er de aandacht op, dat „Philosophia Reformata" door den katholiek, die ter zake kundig is, veilig kan worden geraadpleegd, als een bron tot nadere kennisneming van het Gereformeerde denken... We hopen met de redactie, dat haar ernstige wijsgeerige aanval ook een ernstige wijsgeerige verdediging moge uitlokken."

Dat is wat anders dan „philosophische kolder", „wijsgeerige ontsporing" en „totaal gebrek aan philosophische scholing".

„Het Schild" heeft blijkbaar te veel aan zijn „apologetisch" doel gedacht.

W. R. S.

N a s c h r i f t. Bovenstaand artikel kwam te laat voor het nummer van verleden week (Hemelvaartsdag, vacantie ter drukkerij). Déze roomsche apologeet is toch wel erg dom: de roomschen durven zelf niet volstaan met de bewering, dat de ziel een „substantie" is, en daarmee uit. Citaten gaf ik indertijd. Maar wat wil men? Zulke narigheden krijgt men, als persbureaux enkele zinnetjes trompetten, en ondeskundige harkers-van-eigen-tuintje dan meenen, dat zoo iets als „dood is dood" bedoeld werd. De eerste oorzaak evenwel ligt bij een Gereformeerden professor, die de door hem aangesneden kwesties niet doorziet, en toch maar concludeert, dat door zijn collega „ u i t d r u k k e l i j k g e l o o c h e n d" wordt hetgeen u i t d r u k k e l i j k d o o r d e z e n b e l e d e n wordt. Waarover sprak Bolsward ook al weer? „Onrijpe publicaties". Inderdaad! Die vóór Bolsward was, gaf meteen een demonstratie.

K. S.

Calvijn en Co bij de Stembus.

Verrast draaide ik een drietal gelijksoortige visitekaartjes om en om, waarop mijn oogen niet zonder aandoening den naam lazen van CALVIJN EN CO. Daarop schoot ik mijn ambtsjasje aan en verzocht de bezoekers binnen te laten. Dat ik vol spanning naar de deur keek, behoef ik u niet te verzekeren.

Als vanzelf vormde zich reeds in mijn geest een beeld van de bezoekers, die zich op zoo verrassende wijze hadden laten aandienen.

Ten eerste stelde ik mij het drietal voor als eenigszins beschroomde menschen. Noemde Calvijn zichzelf niet een SUB-RUSTICUS, d.w.z. iemand die afkeerig was van publiek optreden?

Ten tweede zouden het HELDEN zijn! Ik herhaalde zacht in mijzelf die kostelijke woorden van Postmus, hoe het Calvinisme ons naar zijn aard zoo goedmoedige volk had herboren tot een geslacht van helden.

Ten derde zouden het KATHOLIEKEN zijn in den waren zin des woords, zooals ook naar het getuigenis van outsiders alleen het Calvinisme breed-katholieke trekken vertoont. Er zal niet gepeuterd worden, vanmiddag! zei ik monter tegen mijzelf. De krachtige woorden van den Grooten Man schoten mij te binnen: Men moet de pest van de leerverschillen meer verafschuwen dan de dood! Dat herhaalde ik zacht in mijzelf: dan de dood!

Eindelijk stelde ik mij voor een echt stichtelijk, geestelijk gesprek. Mijn bezoekers zouden over God spreken. Ik dacht aan de mooie weergave door Diepenhorst van de Calvinistische grondgedachte: Gods majestueuze heerscherswil is de grond aller gronden, de norm aller normen!

Ik peinsde, tot ik in de hal een luid discours hoorde. Mijn bezoekers schenen onderling niet homogeen, wel naamgenooten maar niet geestverwanten. Vredelievend van aard als ik ben, gooide ik de deur wijd open om eventueelen broederstrijd te voorkomen.

Drie bejaarde en vermaarde heeren traden binnen, waarvan ik één althans vroeger wel in beter gezelschap had ontmoet.

Zij schenen elkaar de vertegenwoordiging te betwisten en zeiden als in één adem: Calvijn is dood, de Co ben IK!

H'm, ik vond er geen onder die aan mijn hooggespannen verwachtingen beantwoordde. Ik bekeek ze op en neer, monsterde ze met intense belangstelling, maar sloeg mijn kijkers teleurgesteld naar den grond.

Geen subrustici!
Geen helden!
Geen breed-katholicisme!
Geen stichting vanmiddag.

Terwijl ik de kaartjes CALVIJN EN CO tusschen de vingers ronddraaide, was het of de oude Gispen in mijn oor fluisterde de passage uit zijn brieven: Inzonderheid verwacht ik veel goeds van de bestudeering van Calvijn, van den echten Calvijn en niet van die, die sprekend lijkt op een Hollandschen burgerman die zijn Hellenbroek van buiten kent!

Een oogenblik voelde ik mij een bedorven man. Maar tot mijn troost kwam mij een woord van Wielenga over Calvijn voor den geest: hij kruisigde zijn gevoel, waar hij zich ergerde....

N. B.

„Hollandsche Gereformeerden in Londen."

Van Dr J. v. Lonkhuyzen ontving ik het verzoek tot plaatsing van onderstaand artikel:

H o l l a n d s c h e G e r e f o r m e e r d e n i n L o n d e n.

Onder „Stemmen uit onze Kerken" van „De Reformatie" van 30 April j.l. komt een artikel voor van, of namens, of over een Comité, dat zich hier te lande gevormd heeft „om de kerkelijke belangen" der Nederlandsche Gereformeerden in en om Londen „te behartigen". Er is geen ondertekening van het artikel, het besluit met „Het comité hier te lande bestaat uit" enz. Vandaar mijn evengenoemde qualificatie van het auteurschap van het artikel.

Met alle waardeering voor de goede bedoeling en den ijver dezer broederen is er toch aan deze zaak een